

Uppföljning av SVA Telestaden

Datum 2021-02-16

Rev A. 2021-03-22

Parallellt med framtagande av detaljplan för Telestaden gjordes även en socialt värdeskapande analys år 2019. Nu har en samrådsversion av detaljplanen varit ute på samråd och därefter delats upp i flera mindre detaljplaner, som fortsatt bearbetas och utvecklas. Den här uppföljningen av SVA Telestaden fokuserar på detaljplanen för Vitsand Norra som nu är under bearbetning. Det betyder att huvudfokus riktas mot Vitsand Norra, men kopplingar till övriga delar av Telestaden och närmiljön i Farsta görs också.

En växande stad

I Stockholms stad översiktsplan står att "Stockholm ska vara en växande stad som genom sin attraktivitet lockar människor, företag och besökare från hela världen. En hög takt i stadsbyggandet ska säkerställa bostäder och samhällsfunktioner för alla. God tillgänglighet ska ge människor och företag goda förutsättningar att utvecklas".

Bostäder

Inom detaljplanen för Vitsand Norra ryms totalt 416 bostäder. Fördelningen av upplåtelseformer regleras inte i detaljplan. Däremot är det viktigt att sträva efter en jämn fördelning mellan olika upplåtelseformer i senare skeden av stadsbyggnadsprocessen. Farsta stadsdelsområde har i dagsläget en fördelning med 50, 8% bostadsrätter respektive 49, 2 % hyresrätter (<http://statistik.stockholm.se/omradesfakta>). Det är en fördelning som många Farstabor uppskattar och som även torde vara eftersträvänsvärt i det nya Telestaden. Av tabellen nedan framgår dagens fördelning mellan olika lägenhetsstorlekar i Farsta.

Lägenheter i flerbostadshus/övriga hus								
Fördelning i %								
	Utan kök	1 rok	2 rok	3 rok	4 rok	5+ rok	Uppgift saknas	Totalt
Farsta	6,0	8,1	36,2	35,5	10,2	3,8	0,2	100
Hela staden	8,9	15,5	33,1	26,5	11,7	4,3	0,1	100

Av tabellen framgår att andelen lägenheter med ett rum och kök i Farsta ligger på 8,1 %, vilket är betydligt lägre än staden som helhet. I Vitsand Norra ligger tyngdpunkten däremot på de mindre lägenheterna med cirka 14 % 1:or och cirka 44 % 2:or. Utbyggnaden av Vitsand Norra kan med andra ord bidra till att jämna ut fördelningen mellan olika lägenhetsstorlekar genom ett välkommet tillskott av mindre lägenheter. Det är i sin tur positivt och ökar möjligheterna att hitta lämpligt boende inom stadsdelen i olika skeden av livet, till exempel vid en separation eller när barnen lämnar föräldrahemmet och söker eget boende.

I de tre kvarter som skapas kring de befintliga skivhusen i 9 våningar blir bostadsgårdarna 1555 kvm. Det är inte stora gårdar men bör vara tillräcklig för att rymma flera olika funktioner som plats för lek, sittplatser och någon typ av öppen friyta. Det fristående 4-våningshus som planeras på andra sidan det genomgående stråket får en gård på 2082 kvm med naturslänten på baksidan och angöringsyta på framsidan inräknad. En gemensam brist för samtliga bostadsgårdar är de blir relativt mörka med begränsad tillgång till solljus.

Samhällsfunktioner och arbetsplatser

Inom Vitsand Norra planeras för en förskola med 8 avdelningar, vilket är en viktig samhällsfunktion och en arbetsplats för ett flertal pedagoger. Bostadshuset inom detaljplaneområdet får inga verksamhetslokaler i bottenplan och utöver förskolan tillförs inga fler arbetsplatser. Bara några kvarter bort inom angränsande detaljplaner tillkommer däremot både livsmedelsbutik, flera förskolor och en skola, eventuellt en mindre idrottshall för skolbruk, ett äldre- och omsorgsboende, kontorslokaler för en myndighet och ett flertal verksamhetslokaler i bottenplan som kan rymma diverse olika verksamheter som butiker, caféer och restauranger. I dagsläget har även Familjebostäder sitt söderortskontor i Telestaden och i närliggande lokaler huserar KKV, Konstnärernas kollektivverkstad. Det gör att boende i Vitsand Norra kommer att ha nära till flera viktiga samhällsfunktioner bara ett par kvarter bort. Därtill finns även ett flertal andra samhällsfunktioner inom gångavstånd i Farsta Centrum, t.ex. apotek, bank, bibliotek, tandvård och vårdcentral.

En sammanhängande stad

I översiktsplanen för Stockholms stad står även att "Stockholm ska vara en sammanhängande stad, där det är naturligt att röra sig mellan olika stadsdelar och besöka nya platser. Människor med olika bakgrund ska kunna mötas i vardagen och stadens många stadsmiljöer med sina olika kvaliteter ska vara tillgängliga för alla invånare" (Översiktsplan, Stockholms stad, 2018). Under detta tema hamnar med andra ord frågan om rumsliga samband, vägkopplingar och attraktiva målpunkter i stadsmiljön i fokus.

Telestaden har tidigare varit stängt för allmänheten och därför bildat en barriär i stadsdelen. När området nu öppnas upp stärks kopplingarna inom Farsta och vidare mot Drevviken. Även Nynäsvägen är en tydlig barriär mot Klockelund och Karlsvik med Ågesta Bro som enda koppling. Med utvecklingen av Telestaden tillkommer ytterligare en brokoppling i områdets nordöstra ände, vilket är positivt och bidrar till en mer sammanhållen stadsdel. Detaljplanen möjliggör för en framtida gång- och cykelbrokoppling mot Karlsvik och Drevviken nordväst om kv V5.

Telestaden får två huvudsakliga entréer, dels i väst via Färnebovägen (Vitsand Norra), dels Ågesta Broväg med infart från två håll. Genom området löper dessutom ett genomgående stråk för både biltrafik, cyklister och gående. Därtill tillkommer ett flertal målpunkter som kan locka människor från olika delar av Farsta och bidra till rörelser inom stadsdelen (se nästa avsnitt God offentlig miljö).

God offentlig miljö

I Stockholms stads översiktsplan står att "Stockholm ska ha en mångfald av identitetsstarka stadsdelar med levande centrum. Stadens alla delar ska erbjuda en bra livsmiljö med god tillgång till stadskvaliteter och välgestaltade och trygga offentliga miljöer som inbjuder till delaktighet och lokalt engagemang" (Översiktsplan, Stockholms stad, 2018).

I Telestaden kommer flera viktiga målpunkter och offentliga rum att skapas, som bidrar med stadskvaliteter och skapar potential för möten. Inom Vitsand Norra skapas en liten kvarterspark, som ska fungera som en grön oas med plats för vila och rekreation. Utöver blomsterplanteringar och sittplatser kommer parken även att rymma en öppen friyta för valfria aktiviteter, så som bollspel, picknick eller träning. Parken kommer att bli något nedsänkt i förhållande till gatunivån men tillgänglighet och trygghet kan säkras med rätt belysning, ramper och en gestaltning som ger god överblick. Delar av parken kommer att skuggas av det tillkommande bostadshuset intill, men parkens västra del får bättre tillgång till sol. Med tanke på att bostadsgårdarna kommer att bli relativt mörka kan parken komma att fylla en viktig funktion för de närboende. Även förskolegården i Vitsand Norra kan användas av allmänheten för lek och möten när verksamheten är stängd.

Genom hela Telestaden löper ett centralt inre stråk. I Vitsand Norra saknas verksamhetslokaler i bottenplan längs med stråket som kan aktivera gatumiljön, men även bostäder ger ögon på platsen och ökar upplevelsen av trygghet. Ett par kvarter längre bort kring Ågesta Broväg tillkommer däremot verksamhetslokaler i bottenplan och ett torg som är tänkt att fungera som Telestadens mittpunkt. Ytterligare ett par kvarter bort i stadsdelens sydöstra ände tillkommer även en stadsdelspark med såväl gröna friytor som lek- och aktivitetsytor av olika slag. Telestaden har en rik kulturhistoria som till stora delar kommer att bevaras och som skänker området en tydlig identitet. Dock kommer det gamla teletornet i Vitsand Norra som många Farstabor uppfattar som en symbol för området att rivas.

Med utbyggnaden av Telestaden skapas en mer levande stadsmiljö med ett flertal offentliga miljöer med stor potential att bli attraktiva och välanvända mötesplatser.

En klimatsmart och tålig stad

I Stockholms stad översiktsplan står att "Stockholm ska vara en klimatsmart stad, där effektiv markanvändning och transporteffektiv stadsstruktur bidrar till ökad tillgänglighet, minskad klimatpåverkan och begränsad resursförbrukning. Stadsstrukturen och de tekniska systemen ska vara välfungerande och tåliga så att staden kan möta klimatförändringar och andra påfrestningar" (Översiktsplan, Stockholms stad, 2018).

Telestaden får ett centralt inre stråk med breda gång- och cykelbanor som gör det enkelt att röra sig i området till fots och med cykel. Genom förbättrade kopplingar till tunnelbanan i Farsta centrum skapas också goda förutsättningar att resa med kollektiva färdmedel. Det faktum att den gång- och cykelbro som ursprungligen planerades i Telestadens norra ände nu har utgått innebär dock en försämring när det gäller tillgängligheten till spårbunden trafik. Att flertalet av de befintliga byggnaderna i Telestaden bevaras är ett effektivt nyttjande av resurser.

I bostadshusen i kv. V5 finns möjlighet att över tid tillskapa kompletterande verksamhetslokaler. Som exempel kan mindre kontorsytor att kunna tillskapas i bostadshusen. Detta kan stärka den sociala sambanden inom området. Då fler kan ges möjlighet att hitta en arbetsplats lokalt på plats.

Jämställdhet och barnperspektiv

Enligt översiktsplanen för Stockholms stad ska stadsplaneringen genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. Där står också att "kunskapen om olika gruppers behov av trygghet, fysisk aktivitet, mötesplatser och kvalitativa utemiljöer ska vara en viktig utgångspunkt vid stadsutveckling och ligga till grund för fysiska åtgärder i stadsmiljön. Barns, ungas och äldres behov ska tillsammans med jämställdhets- och funktionsnedsättningsperspektiv särskilt beaktas." (s.53)

Förskola och kvarterspark

Inom Vitsand Norra har ett par förändringar skett i jämförelse med den ursprungliga detaljplanen för hela Telestaden. Det som tidigare var en förskola i ett av bostadskvarteren är nu en fristående förskola med egen gård. Det innebär inte bara att de boende slipper dela en begränsad gårdsyta med förskolan, det har även skapat förutsättningar för en större förskolegård. Gårdens totala friyta blir ca. 5450 kvm. Vilket innebär 37,8 kvm per barn. Av denna friyta utgörs ungefär 2200 kvm av plan yta varav 800 kvm av dessa ligger belägna på förskolans övre entréområde. Stora delar av kvarstående friyta utgörs av naturslänt. Enligt Boverkets rekommendationer bör en förskolegård ha minst 40 kvm per barn, men det är mycket ovanligt i täta stadsmiljöer. Givet förutsättningarna på platsen får 28 kvm per barn ändå bedömas som relativt rymligt. Enligt forskning bör den totala friytan på en förskolegård uppgå till 3000 kvm, vilket förskolan i Vitsand Norra lever upp till med råge. Dock ingår en naturslänt med stora nivåskillnader, som inte kan bedömas som fullt tillgänglig för de minsta barnen. Tillräckliga friytor för lek är viktigt för alla barn men forskning visar också att särskilt flickor tenderar att bli mer stillasittande när konkurrens om utrymme uppstår.

På förskolegården finns inslag av naturmark som skapar förutsättningar för naturpedagogik och är värdefull av flera skäl. Naturlig terräng med nivåskillnader, stockar och stenar är motoriskt utvecklande för små barn och erbjuder flyttbara och taktila material som främjar barns kreativitet och upptäckarglädje. Forskning visar dessutom att barns lek tenderar att bli mer jämställd i naturlig och mindre programmerad miljö. Det innebär att barnens lekar blir mindre könsstereotypa och att leken sker i mer könsblandade grupper. Även den planerade kvartersparken i Vitsand Norra är värdefull sett från ett barnperspektiv.

Den nya kvartersparken Sinnenas park blir en liten kvarterspark med plats för lugn och vila, blomsterprakt, solbadande, picknick, grill, bollspel, fri lek, akrobatik, skulpturlek och grönska. I parken finns rum och aktiviteter för åldrar mellan 11 till äldre. Förutom möjligheten till lekskulpturer planeras det inte för någon fast lekutrustning i parken. Småbarnslek finns det istället möjlighet till på närbelägna bostadsgårdar samt förskolegård. Aktiviteterna i parken är fria och tar sin plats på den öppna gräsytan i den västra skålningen, stenmjölsytan samt perennslingan i den östra skålningen eller på den centralt, soligt belägna träbryggan. Gott om utrymme för att sitta och umgås finns både med formella sittmöjligheter i form av bänkar men även på gräsytor och sittflak.

Säkra skolvägar och normmedveten gestaltning

För barn boende inom Vitsand norra går det att röra sig tryggt och säkert längs med det inre Vitsandstråkets gång- och cykelbana till skolor belägna utanför detaljplaneområdet. Stråket har breda gång- och cykelstråk samt god belysning vilket skapar en trafiksäker miljö för cyklister och fotgängare